

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті проведено аналіз сучасного стану промисловості України, зокрема результатів діяльності підприємств машинобудівного комплексу. Розглянуто існуючі у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі підходи щодо оцінки ефективності діяльності та розвитку промислових підприємств, у тому числі машинобудівної галузі. Проаналізовано понятійно-категоріальний апарат дослідження, такі поняття як розвиток, розвиток підприємства та ефективність розвитку підприємства були удосконалені. У роботі досягнуто основної мети дослідження, а саме розроблено методичний підхід до оцінки ефективності розвитку промислового підприємства, який дасть змогу комплексно та всебічно оцінити результати діяльності підприємства.

Ключові слова: ефективність, розвиток підприємства, ефективність розвитку, ефективність діяльності.

I. V. GONTAREVA, A. O. CHEREDNIK

Simon Kuznets Kharkov National University of Economics

METHODICAL APPROACH EVALUATING THE EFFICIENCY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES DEVELOPMENT

Abstract – The aim of the article is to analyze the existing approaches evaluating the efficiency of the company in total and to develop the integrated approach, which allows to evaluate completely the efficiency of company's development.

The current state of Ukrainian industry and profitability of the enterprises of the machine-building industry were analyzed in the article. The existing approaches which evaluated the efficiency of the industrial enterprises' work and development were considered in the paper. The conceptual apparatus of the research was analyzed. Such concepts as development, enterprise development and the efficiency of enterprise development were improved. The goal of the research was achieved, the methodical approach which evaluated the efficiency of the industrial enterprise' development, was developed by authors.

Key words: efficiency, enterprise development, efficiency of development, efficiency of activity.

Постановка проблеми. За останні роки рівень ефективності функціонування машинобудівних підприємств України значно погіршився, про що свідчить падіння обсягу реалізації продукції та зростаючий відсоток збиткових підприємств у даному секторі економіки. Такі негативні тенденції розвитку економіки країни пов'язані з низкою кризових явищ, які у повній мірі можуть охарактеризувати українську економіку: нестабільний курс валют, невизначеність торговельних відносин з Росією та країнами ЄС, різке падіння платоспроможності населення, зниження попиту на українську продукцію на зовнішніх та внутрішніх ринках. Як раніше було наголошено, відсоток збиткових підприємств стабільно зростає, тому виникає необхідність проаналізувати ефективність їх розвитку та діяльності в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням визначення ефективності розвитку підприємств присвячено багату кількість наукових праць вітчизняних вчених, зокрема роботи В.С. Пономаренко, І.В. Гонтарева [19], Г.О. Дудукало [20], О.Г. Волощук [7], Н. Кудренко [5] та ін. Серед іноземних науковців слів вагомий внесок у дослідження питань ефективності зробили М. Мейер [8], Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. [21] та ін. Кожен з наведених науковців у своїх дослідженнях пропонує підхід до оцінки ефективності розвитку підприємства, але загально прийнятого підходу в науковій літературі не представлено, тому виникає потреба у систематизації існуючих методик та розробці комплексного методичного підходу до оцінки ефективності розвитку підприємства.

Формулювання цілі статті. Метою статті є систематизація існуючих підходів до оцінки ефективності роботи підприємства та розробка власного комплексного методичного підходу, що дозволить всебічно оцінити ефективність розвитку підприємства та його діяльності в цілому.

Виклад основного матеріалу. У мінливих умовах ведення підприємницької діяльності стає очевидним, що актуальним і найбільш важливим стратегічним завданням будь-якого суб'єкта господарювання є здатність зберігати свої позиції на ринку в умовах впливу негативних чинників зовнішнього середовища, таких як коливання курсу валют, падіння попиту на продукцію, різке та значне зростання цін на сировину, паливо та енергію, падіння платоспроможності населення та ін. У зв'язку із зазначеним, машинобудівні підприємства для виживання в конкурентній боротьбі і збереження своїх позицій повинні постійно удосконалювати господарську діяльність з урахуванням сучасних вимог до ведення бізнесу.

За даними Держкомстату [1], машинобудівна галузь за останні роки піддалася різкому спаду прибутку. Це пов'язано перш за все з фінансовою кризою в Україні, яка в останні роки впливає на всі напрями виробничої діяльності. У таблиці 1 наведено фінансові результати підприємств машинобудівної галузі.

Аналізуючи машинобудівну промисловість та промисловість взагалі на основі статистичних показників за 2010–2016 рр. за даними Державної служби статистики України, розглянемо основні фінансові показники результативності діяльності промислових і машинобудівних підприємств. Проведений аналіз рівня прибутковості підприємств промисловості та машинобудування показав, що у 2015 р. спостерігається

найменше значення показника “Фінансовий результат до оподаткування” серед підприємств промисловості у розмірі –181360,9 млн грн, але у 2016 році прослідковується поступове покращення динаміки даного показника до –11855,9 млн грн, у машинобудуванні спостерігається така ж тенденція: “Фінансовий результат до оподаткування” склав у 2015 р. –12651,6 млн грн, а у 2016 р. зменшився до –1530,3 млн грн.

Таблиця 1

Галузь	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Фінансові результати підприємств машинобудівної галузі за 2010–2016 рр.							
<i>Фінансовий результат до оподаткування, млн грн</i>							
Промисловість	-4760,7	31579,6	58892,4	20924,6	14698,3	-181360,9	-11855,9
Машинобудування	1974,8	7172,8	15081,2	13610,5	5526,9	-12651,6	-1530,3
<i>Чистий прибуток/збиток, млн грн</i>							
Промисловість	-14192,5	11889,6	32229,9	2592,4	-4181,1	-188267,9	-9466,2
Машинобудування	37,8	4235,5	10777,9	9268,8	2768,6	-15374	-10233,5
<i>Підприємства, що отримали прибуток, у % до загальної кількості підприємств</i>							
Промисловість	59,7	59,2	62,6	62	63,3	72,6	64,9
Машинобудування	60,7	62,4	67,7	66,1	65,2	74	70,3
<i>Фінансовий результат, млн грн</i>							
Промисловість	43697,4	69269,5	107006,8	84402,8	81336,9	75334,3	77972,3
Машинобудування	8359,7	10810,1	18299,9	16311,1	9597,8	12946,4	7773,3
<i>Підприємства, що зазнали збитку, у % до загальної кількості підприємств</i>							
Промисловість	40,3	40,8	37,4	38	36,7	27,4	35,1
Машинобудування	39,3	37,6	32,3	33,9	34,8	26	29,7
<i>Фінансовий результат, млн грн</i>							
Промисловість	48458,1	37689,9	48114,4	65478,2	67638,6	263602,2	89828,2
Машинобудування	6384,9	3637,9	3218,7	2700,6	4070,9	28320,4	9303,6

Виходячи з негативних тенденцій, що спостерігаються у машинобудівній галузі України та у промисловості в цілому, доцільно оцінити ефективність діяльності та розвитку машинобудівних підприємств країни, зокрема суб'єктів, що здійснюють господарську діяльність на території Харківської області. У науковій літературі існує багато підходів до оцінки ефективності розвитку підприємства та його діяльності у цілому, але серед великої кількості таких підходів автор виділив найбільш реальні та доцільні.

У роботі “Концептуальні підходи до оцінювання ефективності розвитку підприємства” Т. Швед визначила, що ефективність функціонування підприємства доцільно оцінювати не тільки в цілому, але й окрема за такими елементами: “ефективність виробництва”, “ефективність діяльності підприємства”, “ефективність бізнесу” та “ефективність розвитку підприємства” (рис. 1) [2]. На думку Т. Швед кожне з наведених понять несе в собі різний зміст, тому виникає необхідність оцінювати кожний елемент окремо. Автори дослідження повністю погоджуються з тим, що наведені елементи потрібно оцінювати окремо один від одного, та вважають за необхідне виокремити та детально дослідити кожний елемент запропонованої моделі.

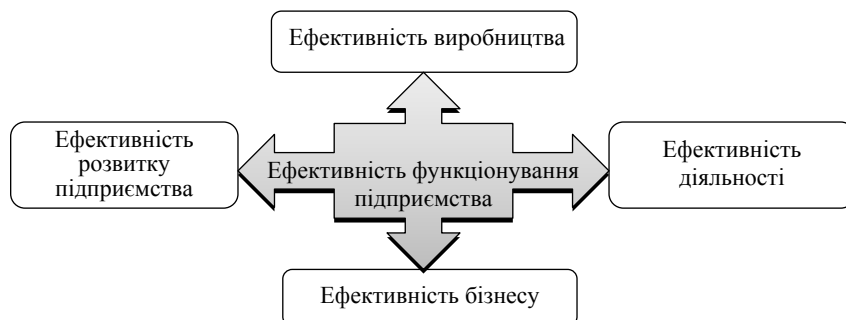

Рис. 1. Складові ефективності функціонування підприємства (за Т. Швед)

С. Покропівний розглядає поняття “ефективність виробництва”, за допомогою різних вартісних показників, що характеризують проміжні та кінцеві результати діяльності підприємства [3]. До показників ефективності виробництва слід віднести: обсяг реалізованої, товарної, чистої продукції; величину отриманого валового або чистого прибутку, рентабельність виробництва; економію матеріальних та трудових ресурсів, загальну економію від зниження собівартості продукції; продуктивність праці та інші. На думку авторів дослідження такий список має бути ширше, оскільки ефективність виробництва характеризується не лише обсягом продукції та рентабельністю. До переліку показників однозначно потрібно віднести показники використання основних засобів: фондовіддача та фондоозброєність, показник ефективності використання сировини – матеріаловіддача, оскільки обладнання та матеріали є невід’ємною частиною виробництва. Також не слід забувати про знос обладнання, який прямо пропорційно впливає на якість продукції та рівень браку на виробництві.

На думку авторів найбільш повний перелік показників оцінки ефективності виробництва представлено у роботі О.І. Маслак. Система показників ефективності має включати певні групи [4]: ефективність використання основних засобів; ефективність використання оборотних засобів; ефективність використання праці; ефективність використання капітальних вкладень та узагальнюючі показники ефективності діяльності виробничого підприємства (норма прибутковості, рентабельність продукції, коефіцієнт ефективності використаних ресурсів, витрат на одиницю товарної (виробленої) продукції, відносний рівень задоволення потреб ринку, частка приросту продукції за рахунок інтенсифікації виробництва), адже якісна та всебічна оцінка ефективності виробництва може бути отримана лише на основі глибокого аналізу кожної з наведених груп показників.

Стосовно поняття “ефективність діяльності підприємства”, слід зазначити, що існують наступні підходи щодо оцінки ефективності діяльності підприємства [5]: витратний, результатний, порівняльний (цільовий) та експертний. Під час використання витратного підходу показники ефективності діяльності підприємства слід розраховувати співвідношенням результатів діяльності підприємства з його поточними ресурсними витратами. До показників, що розраховуються у рамках підходу відносяться вхідні показники діяльності підприємств, наприклад, показники витрат ресурсів на одиницю продукції. При використанні ресурсного підходу результат діяльності співвідносять з сумою витрачених ресурсів у процесі створення продукту. До даного підходу можна віднести показники рентабельності. Порівняльний або цільовий підхід до оцінки ефективності діяльності містить у собі процесні показники, що є базовими для даного підходу, згідно з яким використовують цільові (структурні, функціональні, якісні) характеристики даного (наприклад, показники збалансованості чи оптимальності). Експертний підхід заснований на думках експертів-фахівців та перевірки рівня їх узгодженості й відповідності до ситуації, що розглядається.

Г. Швиданенко зазначає про необхідність та доцільність об'єднання визначених методів оцінювання ефективності діяльності підприємства у наступні групи [6]:

- методи трудового оцінювання ефективності, що базуються на теорії відносної заміненості економічних ресурсів і визначенні трудових еквівалентів усіх видів витрат підприємства на підготовку, виробництво та збут продукції;

- методи фінансового оцінювання ефективності, які відображають діяльність підприємства у фінансових результатах, структурі капіталу, наприклад, платоспроможності, ділової активності, фінансової стійкості тощо; методи стратегічного оцінювання ефективності, які пов'язані з необхідністю узгодження кількох ключових факторів ефективності з позицій спрямованості на стратегічні результати компанії;

- методи статистичного оцінювання ефективності, що відображають технічний підхід до визначення ефективності на основі використання традиційних статистичних і математичних процедур до аналізу будь-яких економічних показників чи процесів;

- методи витратного оцінювання ефективності, які використовуються у методиках управління витратами і обґрунтуванні інвестиційних проєктів за допомогою розрахунку абсолютної величини та структури витрат за будь-яким напрямом діяльності компанії;

- методи неекономічного оцінювання ефективності, які враховують такі фактори, як екологічність виробництва, соціалізація економічних процесів, тощо.

Виходячи з наведеного аналізу підходів до оцінки ефективності діяльності підприємства, слід зазначити, що сучасні методичні підходи до визначення показників оцінки цієї складової передбачають комплексну оцінку та торкаються фінансового аспекту, що визначає ефективність на базі фінансових результатів діяльності підприємства; клієнтський аспект, який визначає ефективність за допомогою показників задоволення потреб споживачів; аспект внутрішніх бізнес процесів, що визначає ефективність на базі показників результативності використання технологій виробництва продукції та аспект оновлення й навчання, який визначає ефективність на основі показників результативності використання трудових ресурсів [7].

Наступною складовою є поняття “ефективність бізнесу”, основним методом оцінки якої у економічній літературі вважається “процесно-орієнтований аналіз рентабельності”, розробником цієї теорії вважається М. Мейера. В своїх дослідженнях автор пропонує окрему методику, що враховує переваги існуючих методик оцінки, а також усуває їх недоліки та дозволяє оцінити ефективність на всіх рівнях управління починаючи з підприємства та його підрозділів та закінчуючи бізнес-процесами та окремими видами продукції. Показники оцінки ефективності бізнесу згідно процесно-орієнтованого аналізу рентабельності повинні відповідати наступним критеріям: мінімальність, оскільки у випадку великої кількості показників може бути втрачена важлива інформація; корисність для прогнозування, всезагальний характер та стабільність [8].

Поняття “ефективність розвитку підприємства” достатньо широко застосовується у науковій літературі, але варто зазначити, що єдиної термінології не використовується. Отже, перш за все необхідно уточнити сутність даного поняття. У попередніх дослідженнях автор прийшов до висновку, що ефективність – це ступінь досягнення намічених цілей і визначається як співвідношення результату і встановлених цілей або співвідношення ефекту і витрат, ресурсів, витрачених на їх досягнення, з обов'язковим урахуванням фактора часу. У той же час виникає необхідність у дослідженні сутності категорії “розвиток”, яке є основоположним в економіці та питання щодо нього досі є дискусійними серед вітчизняних та закордонних вчених усіх галузей науки. У таблиці 2 наведені найбільш розповсюджені визначення поняття “розвиток”.

Визначення поняття “розвиток”

Джерело	Сутність визначення
Велика радянська енциклопедія	Процес, що спрямовано на зміну матеріальних і духовних об'єктів з метою їх удосконалення [9]
Академічний тлумачний словник української мови	Процес, внаслідок якого відбувається зміна якості об'єкту, перехід від одного якісного стану до іншого [10]
С.І. Ожегов [11] та економічний словник-довідник [12]	Процес переходу об'єкту з одного стану в інший, більш досконалий, перехід від старого якісного стану, від простого до складного, від нижчого до вищого
Бізнес-словник англійської мови	“Розвиток” з одного боку як систематичне використання науково-технічних знань для досягнення конкретних цілей, а з іншого – як процес економічної і соціальної трансформації, що заснована на складних культурних і екологічних факторах та їх взаємодій [13]
Оксфордський словник англійської мови	Пропонує декілька варіантів трактуванні поняття “development” – “розвиток”, одне з яких можна віднести до економічної категорії, це стан зростання або просування [14]
Електронний словник Кембриджського університету	Процес, в якому хтось або щось росте і розвивається, стає краще, також розвиток можна розуміти як процес розробки чогось нового [15]
О.Л. Гапоненко, А.П. Пакрухін	Рух вперед, формування нових рис, становлення нових структурних характеристик об'єкта, його еволюція, поліпшення, удосконалювання, прогрес, а також зростання і розширення [16, с. 11]

Наведені трактування є загальними та не відображають економічної специфіки даного поняття. Видовим поняттями розвитку, які доцільно аналізувати у роботі є “економічний розвиток” та “розвиток підприємства”. Економічний розвиток це складова розвитку. В універсальному словнику-енциклопедії під економічним розвитком розуміють якісні й структурні зміни у національних економіках унаслідок економічного зростання. Серед чинників, що впливають на економічний розвиток можна виділити людський капітал, фінансовий і майновий капітал, природні ресурси, технології, культуру [17].

Розвиток підприємства – це економічний розвиток, що відбувається на макрорівні. В. Кифяк у роботі “Теоретичні основи визначення категорії “розвиток підприємства” запропонував чітке визначення поняття “розвиток підприємства”. На думку вченого – це динамічна система взаємодіючих підсистем, передумов, факторів і принципів, які формують вектор кількісних і якісних змін функціонування підприємством, спрямованих на досягнення пріоритетів [18, с. 193].

Таким чином, у дослідженні під розвитком як економічною категорією, розуміються позитивні зміни кількісних та якісних показників ефективності функціонування системи, що піддається сторонньому впливу заради переходу у інший стан. У свою чергу, поняття “розвиток підприємства” слід розуміти як позитивні зміни кількісних та якісних показників ефективності функціонування підприємства, що піддається сторонньому впливу заради переходу у інший стан. Ефективність розвитку підприємства слід розуміти як співвідношення ефекту від позитивних змін кількісних та якісних показників якості функціонування підприємства та ресурсів (витрат), що воно понесло на досягнення цього ефекту.

Ефективність розвитку підприємства характеризується системою показників, які, з одного боку, дають оцінку співвідношення кінцевих результатів і витрат, відображають ефективність використання окремих видів ресурсів, а з іншого боку, показують вплив факторів, що визначають розвиток підприємства у розрахункових одиницях [2]. Існуючи ресурси підприємства та резерви їх використання можна виявити за допомогою розрахунку таких відомих показників, як: фондвіддача, фондоозброєність, матеріаловіддача та продуктивність праці. Рівень конкуренції на ринку між підприємствами однієї галузі виражається через частку підприємства на ринку. Рівень розвитку інфраструктурних елементів щодо підтримки підприємницького сектора виявляється за допомогою частки угод, укладених підприємством через фондові та товарні біржі в загальному обсязі угод галузі та частки кредитів, наданих підприємству в загальному обсязі кредитування галузі. Спрямованість державного впливу на підтримку розвитку підприємницького сектора характеризується часткою сплаченого мита та інших податків у загальних витратах підприємства та часткою дотацій підприємству в загальному обсязі дотацій галузі. Показниками інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства можна вважати коефіцієнт ефективності капіталовкладень та індекс рентабельності інновацій. Результати фінансово-економічної діяльності підприємства демонструються за допомогою рентабельності виробництва, коефіцієнтів оборотності активів, загальної ліквідності та фінансової автономії. Показниками ж зовнішньоекономічної діяльності підприємства є частка продукції на експорт у загальному обсязі продукції та частка імпортованої проміжної продукції у загальному обсязі витрат підприємства.

Відмінним від інших та актуальним на цей період часу є підхід до оцінки ефективності розвитку підприємства В. Пономаренко та І. Гонтаревої. Провівши аналіз еволюції розвитку економічної науки, зокрема проблем пов'язаних з категорією “ефективність”, науковці зазначають, що існує п'ять основних підходів до оцінки ефективності діяльності підприємства через: співвідношення результатів і витрат; здатність підприємства використовувати потенціал; теорію ефективності процесу функціонування підприємства; показник стійкості розвитку підприємства та рівень задоволеності всіх осіб, зацікавлених у результатах діяльності підприємства (стейкхолдерів) [19]. На рис. 2 представлено підходи до оцінки ефективності розвитку підприємства.

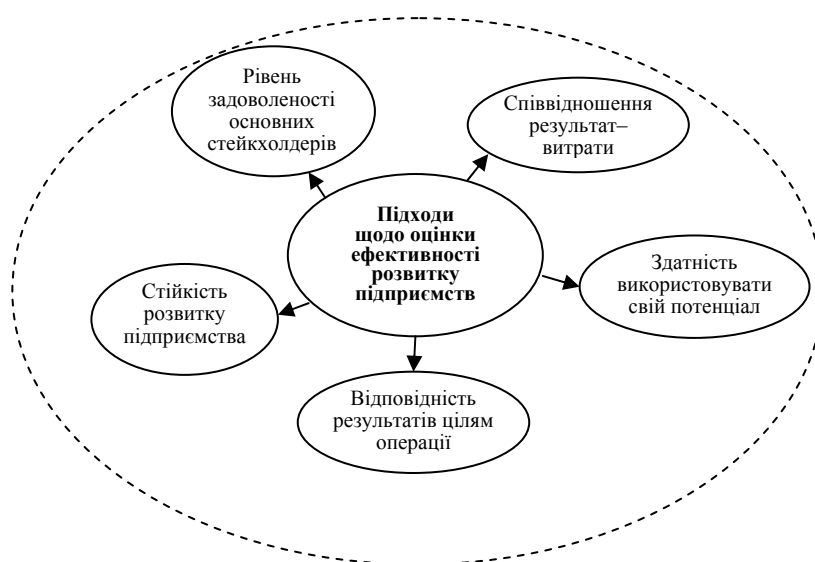

Рис. 2. Підходи до оцінки ефективності розвитку підприємства

Згідно з підходом “співвідношення результат-витрати” оцінювання ефективності розвитку проводиться відношенням отриманого результату (ефекту) до витрат на його здобуття. Умовами забезпечення ефективності розвитку є економічність як кількісна складова наявного потенціалу та результативність. За підходом “здатність підприємства використовувати свій потенціал” оцінка ефективності розвитку здійснюється через рівень використання різних видів потенціалу підприємства для задоволення суспільних потреб. Умовами забезпечення ефективності розвитку є якість потенціалу як складова наявного потенціалу. У межах “теорії ефективності” ефективність розвитку оцінюється через процес функціонування системи, що характеризує міру його пристосованості до досягнення мети, тобто виконання завдання системи. Умовами забезпечення ефективності розвитку є економічність як кількісна складова наявного потенціалу, оперативність та результативність. Підхід на основі стійкості розвитку підприємства базується на тому, що ефективність розвитку є функцією від стійкості до його розвитку і здатності до оновлення. Умовами забезпечення ефективності розвитку є оперативність та результативність. Ефективність розвитку на базі підходу “рівень задоволеності потреб основних стейкхолдерів” оцінюється через рівень транзакційних витрат при реалізації та формуванні формалізованих і неформалізованих правил, норм, шаблонів поведінки. Умовами забезпечення ефективності розвитку є результативність.

Таблиця 3

Порівняння існуючих підходів до оцінки ефективності за складовими

Підхід	Сутність підходу	Показник ефективності	Автор
Ефективність виробництва			
Як кінцеві результати діяльності підприємства	Розглядає різні вартісні показники, що характеризують проміжні та кінцеві результати діяльності підприємства	Обсяг реалізованої, товарної, чистої продукції; величину отриманого валового або чистого прибутку, рентабельність виробництва; економію матеріальних та трудових ресурсів, загальну економію від зниження собівартості продукції; продуктивність праці	С. Покропивний
	Розглядає показники ефективності за групами	Ефективність використання основних засобів; ефективність використання оборотних засобів; ефективність використання праці; ефективність використання капітальних вкладень; узагальнюючі показники ефективності діяльності виробничого підприємства	О. Маслак
Ефективність діяльності підприємства			
Витратний	Співвідношення результатів діяльності підприємства з його поточними ресурсними витратами	Вхідні показники діяльності підприємств, наприклад, показники витрат ресурсів на одиницю продукції	Н. Кудренко
Результатний	Результат діяльності співвідносять з сумою витрачених ресурсів у процесі створення продукту	Показники рентабельності	
Порівняльний (цільовий)	Розрахунок процесних показників на основі структурних, функціональних, якісних характеристик	Показники збалансованості чи оптимальності	

Підхід	Сутність підходу	Показник ефективності	Автор
Експертний	Засновано на думках експертів-фахівців та перевірячі рівня їх узгодженості й відповідності до ситуації, що розглядається		
Методи оцінки ефективності діяльності	Методи трудового оцінювання ефективності	Трудові еквіваленти усіх витрат підприємства на підготовку, виробництво та збут продукції	Г. Швиданенко
	Методи фінансового оцінювання ефективності	Фінансові результати, структура капіталу, коефіцієнти платоспроможності, ділової активності, фінансової стійкості	
	Методи стратегічного оцінювання ефективності	Оцінка стратегічного набору підприємства	
	Методи статистичного оцінювання ефективності	Статистичні характеристики	
	Методи витратного оцінювання ефективності	Абсолютна величина та структура витрат за будь-яким напрямом діяльності компанії	
	Методи неекономічного оцінювання ефективності	Екологічність виробництва, соціалізація економічних процесів	
Ефективність бізнесу			
Процесно-орієнтований аналіз рентабельності	Дозволяє оцінити ефективність на всіх рівнях управління починаючи з підприємства та його підрозділів та закінчуючи бізнес-процесами та окремими видами продукції	Групи показників рентабельності, що повинні відповідати критеріям: мінімальність, корисність для прогнозування, всезагальний характер і стабільність	М. Мейер
Ефективність розвитку підприємства			
Системний	Характеризується системою показників, які, з одного боку, дають оцінку співвідношення кінцевих результатів і витрат, відображають ефективність використання окремих видів ресурсів, а з іншого боку, показують вплив факторів, що визначають розвиток підприємства у розрахункових одиницях	Фондовіддача, фондоозброєність, матеріаловіддача, продуктивність праці, частка підприємства на ринку, частка угод, укладених підприємством через фондові та товарні біржі в загальному обсязі угод галузі, частка кредитів, наданих підприємству в загальному обсязі кредитування галузі, частка сплаченого мита та інших податків у загальних витратах підприємства, частка дотацій підприємству в загальному обсязі дотацій галузі, коефіцієнт ефективності капіталовкладень, індекс рентабельності інновацій, рентабельність виробництва, коефіцієнти оборотності активів, загальної ліквідності та фінансової автономії, частка продукції на експорт у загальному обсязі продукції, частка імпортованої проміжної продукції у загальному обсязі витрат підприємства	Т. Швед
Співвідношення результатів і витрат	Оцінювання ефективності розвитку проводиться відношенням отриманого результату до витрат на його здобуття	Відносні показники (рентабельність активів)	
Здатність підприємства використовувати потенціал	Оцінка ефективності розвитку здійснюється через рівень використання різних видів потенціалу підприємства для задоволення суспільних потреб	Метод "квадрат потенціалу", коефіцієнт використання потенціалу, віддача від потенціалу; величина потенціалу	
Теорія ефективності функціонування підприємства	Ефективність розвитку оцінюється через процес функціонування системи, що характеризує міру його пристосованості до досягнення мети, тобто виконання завдання системи	Результативність, рівень отриманих ефектів, рівень планових ефектів, економічність, цільовий ефект, витрачені ресурси на досягнення цільового ефекту, оперативність, витрати часу, необхідні для досягнення мети	В. Пономаренко, І. Гонгарева
Стійкість розвитку підприємства	Ефективність розвитку є функцією від стійкості до розвитку підприємства і здатності до його оновлення	Ефективність розвитку, стійкість підприємства до оновлення, здатність до оновлення	
Рівень задоволеності потреб основних стейкхолдерів	Оцінюється через рівень трансакційних витрат при реалізації та формуванні формалізованих і неформалізованих правил, норм, шаблонів поведінки	Вартісна оцінка трансакційних витрат	

Таким чином, проаналізувавши існуючі підходи до оцінки ефективності розвитку підприємства та його діяльності в цілому, автор прийшов до висновку, що виникає необхідність у розробці методичного підходу, який дозволить комплексно оцінити ефективність та надати можливість повноцінно інтерпретувати отримані результати. У зведеній таблиці 3 представлено існуючі підходи щодо оцінки ефективності розвитку підприємства та його діяльності в цілому.

Отже, ефективність роботи підприємства складна характеристика, для того, щоб повноцінно проаналізувати діяльність підприємства, зробити чіткі висновки про його стан, необхідно розглядати систему показників в сукупності. Оскільки ефективність розвитку підприємства слід розуміти як співвідношення ефекту від позитивних змін кількісних та якісних показників якості функціонування підприємства та ресурсів (витрат), що воно понесло на досягнення цього ефекту, методичний підхід до оцінки такої ефективності буде будуватися на основі відносних показників.

За методичним підходом ефективність розвитку підприємства буде оцінюватися за декількома напрямками, а саме: ефективність виробництва, ефективність управління, ефективність персоналу та ефективність фінансової активності. Такий перелік напрямів обрано на основі проведеного раніше аналізу існуючих методичних підходів до оцінки ефективності роботи підприємства. На погляд автора такий набір напрямів оцінки дозволить у повній мірі оцінити ефективність розвитку підприємства. Методичний підхід до оцінки ефективності розвитку підприємства дозволить отримати його повну характеристику. У таблиці 4 представлено систему показників у межах виділених напрямів.

Таблиця 4

Система показників оцінки ефективності розвитку підприємства

Напрямок	Показник
Ефективність виробництва	Фондовіддача, фондоємність, матеріаловіддача, рентабельність виробництва, рентабельність основних засобів, рентабельність матеріальних витрат, коефіцієнт оборотності запасів, тривалість одного обороту запасів
Ефективність управління	Рентабельність адміністративних витрат, рентабельність витрат операційної діяльності, рентабельність інвестицій, темпи зниження собівартості реалізованої продукції
Ефективність персоналу	Продуктивність праці, фондоозброєність, матеріалоозброєність, плінність кадрів, обсяг реалізованої продукції на одного працюючого
Ефективність фінансової активності	Коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт оборотності оборотних активів, коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт фінансової автономії, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт забезпеченості оборотними засобами, коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності, рентабельність власного капіталу

* розроблено авторами на основі табл. 3 та [20]

У дослідженні автором сформовано систему показників для оцінки ефективності розвитку промислового підприємства. На думку авторів представлений методичний підхід дозволить всебічно оцінити стан підприємства, тому що оцінка здійснюватиметься за усіма напрямками діяльності промислового підприємства.

Висновки. Отже, аналіз великої кількості підходів до оцінки ефективності роботи підприємства дозволив виділити найбільш реальні та доцільні методики. За результатами аналізу автори прийшли до висновку, що виникає необхідність у розробці нового методичного підходу, який дозволить комплексно оцінити ефективність розвитку підприємства та надати можливість повноцінно інтерпретувати отримані результати.

Оскільки ефективність розвитку підприємства слід розуміти як співвідношення ефекту від позитивних змін кількісних та якісних показників якості функціонування підприємства та ресурсів (витрат), що воно понесло на досягнення цього ефекту, методичний підхід до оцінки такої ефективності повинен будуватися на основі відносних показників за декількома напрямками, а саме: ефективність виробництва, ефективність управління, ефективність персоналу та ефективність фінансової активності.

Напрямом подальших досліджень буде адаптація розробленого авторами методичного підходу до оцінки ефективності розвитку промислового за рахунок залучення венчурного бізнесу.

Література

1. Фінансові результати підприємств до оподаткування за видами промислової діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.org/>
2. Швед Т. Концептуальні підходи до оцінювання ефективності розвитку підприємства / Т. Швед // Галицький економічний вісник. – Тернопіль : ТНТУ, 2014. – Т. 45. – № 2. – С. 86–92. – (Загальні проблеми економіки та суб'єктів господарювання).
3. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства / С. Ф. Покропивний. – Київ : КНЕУ, 1999. – 545 с.
4. Маслак О. І. Економіка промислового підприємства / О. І. Маслак, Л. Д. Воробйов. – Київ : ЦУЛ, 2011. – 172 с.
5. Кудренко Н. Теоретико-методичні підходи до оцінювання економічної ефективності функціонування підприємств / Н. Кудренко // Економіка. – 2014. – № 24. – С. 61–67.

6. Економіка підприємства / М. Г. Грещак, В. М. Колот, О. Г. Мендрул [та ін.] ; за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. – Київ : КНЕУ, 2009. – 816 с.
7. Волощук О. Г. Економічна ефективність виробництва продукції підприємств олійно-жирової промисловості : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / О. Г. Волощук. – Київ, 2010. – 203 с.
8. Мейер М. Оценка эффективности бизнеса. Что будет после Balanced Scorecard / М. Мейер ; пер. с англ. – Москва : Вершина, 2004. – 326 с
9. Большая советская энциклопедия / гл. ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд. – Москва : Сов. энциклопедия. – 1975. – Т. 21. – 640 с.
10. Розвиток: академічний тлумачний словник української мови (1970–1980) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sum.in.ua/s/rozvytok>.
11. Ожегов С. И. Словарь русского языка. Ок. 57000 слов / С. И. Ожегов ; под ред. Н. Ю. Шведовой. – 19-е изд., испр. – Москва. – 750 с.
12. Навчальний економічний словник-довідник: Терміни, поняття, персоналії / уклад.: В. С. Іфтемчук, В. А. Григорєв, М. І. Манілич, Г. Д. Шутак ; за наук. ред. Г. І. Башнянина і В. С. Іфтемчука. – 2-ге вид., виправ. і доп. – Львів : Магнолія 2006, 2008. – 688 с.
13. Англійський бізнес словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.businessdictionary.com/definition/development.html#ixzz2 qdzIRt9b>
14. Oxford Dictionaries Online [Electronic recourse]. – Mode of access: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/development?q=development>
15. Cambridge Dictionaries Online [Electronic recourse]. – Mode of access: <http://dictionary|cambridge|org search|british|&q=development>
16. Гапоненко А. Л. Стратегическое управление / А. Л. Гапоненко, А. П. Панкрухин. – Москва : ОМЕГА-Л, 2006. – 464 с.
17. Економічний розвиток [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slovopedia.org.ua/29/53397/10788.html>.
18. Кифяк В. Теоретичні основи визначення категорії “розвиток підприємства” / В. Кифяк // Економічний аналіз. – Тернопіль, 2011. – Вип. 8, ч. 2. – С. 190–194.
19. Пономаренко В. С. Проблема оцінки системної ефективності функціонування та розвитку підприємства / В. С. Пономаренко, І. В. Гонтарєва // Економіка розвитку. – Харків : ХНЕУ. – 2011. – № 1 (57). – С. 5–8.
20. Дудукало Г. О. Аналіз методів оцінювання ефективності управління діяльністю підприємства [Електронний ресурс] / Г. О. Дудукало // Ефективна економіка. – 2012. – № 3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_3_58.
21. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – Москва : Дело, 1999. – 800 с.

References

1. Finansovi rezul'taty pidpryyemstv do opodatkuвання за vydamy promyslovyi diyal'nosti. – URL: <http://ukrstat.org/>
2. Shved T. Kontseptual'ni pidkhody do otsinyuvannya efektyvnosti rozvytku. Halyts'kyi ekonomichnyy visnyk .Ternopil'. TNTU. – 2014. – 86–92 P.
3. Pokropyvnyy S. Ekonomika pidpryyemstva / S. Pokropyvnyy. – Kiev : KNEU, 1999. – 545 p.
4. Maslak O. Ekonomika promyslovoho pidpryyemstva / O. Maslak. – TSUL, 2011. – 172 p.
5. Kudrenko N. Teoretyko-metodychni pidkhody do otsinyuvannya ekonomichnoyi efektyvnosti funkcionuvannya pidpryyemstv // Ekonomika. – 2014. – 61–67 p.
6. Hreshchak M. Ekonomika pidpryyemstva / M. Hreshchak, V. M. Kolot ; ed. by H. O. Shvydanenko. – Kiev : KNEU, 2009. – 816 p.
7. Voloshchuk O. G. Ekonomichna efektyvnist' vyrobnytstva produktsiyi pidpryyemstv oliyno-zhyrovoyi promyslovosti / O. G. Voloshchuk, 2010. – 203 p.
8. Meyer M. Otsenka efektyvnosti byznesa. Chto budet posle Balanced Scorecard / M. Meyer. – Vershyna, 2004. – 326 p.
9. Bol'shaya sovetskaya entsyklopedyya / Ed. by A. M. Prokhorovi. – 3ed. – 1975. – 640 p.
10. Rozvytok: akademichnyy tлумачnyy slovnyk ukrayins'koyi movy. 1970–1980. – URL: <http://www.sum.in.ua/s/rozvytok>.
11. Ozhehov S. Y. Slovar' russkoho yaz'lyka / S. Y. Ozhehov ; pod red. ed. by N. Y. Shvedovoy. Rus. yaz. – 750 p.
12. Iftemichuk V. S. Navchal'nyy ekonomichnyy slovnyk-dovidnyk: Terminy, ponyattya, personaliyi / V. S. Iftemichuk, V. A. Hryhoryev ; ed. by H. I. Bashnyanyina, V. S. Iftemchuka. – L'viv : Mahnoliya, 2008. – 688 p.
13. Anhliys'kyi biznes slovnyk. – URL: <http://www.businessdictionary.com/definition/development.html#ixzz2 qdzIRt9b>
14. Oxford Dictionaries Online. – URL: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/development>
15. Cambridge Dictionaries Online. – URL: <http://dictionary|cambridge|org/search|britis|&q=development>
16. Haponenko A. L. Stratehycheskoe upravlenye. OMEGA-L. 2006. – 464 p.

17. Ekonomichnyy rozvytok. – URL: <http://www.slovopedia.org.ua/29/53397/10788.html>.
18. Kyfyak V. Teoretychni osnovy vyznachennya katehoriyi “rozvytok pidpryyemstva”. Ekonomichnyy analiz. Ternopil', 2011. – P. 190–194.
19. Ponomarenko V. S. Problema otsinky systemnoyi efektyvnosti funktsionuvannya ta rozvytku pidpryyemstva. Ekonomika rozvytku. – Kharkiv. KhNEU, 2011. – P. 5–8.
20. Dudukalo G. O. Analiz metodiv otsynuvannya efektyvnosti upravlinnya diyal'nistyuu pidpryyemstva. Efektyvna ekonomika, 2012. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_3_58.
21. Meskon M. Osnovy menedzhmenta / M. Meskon, M. Al'bert, F. Khedoury. – Delo, 1999. – 800 p.

Надіслана/Written: 21.03.2017 р.
Надійшла/Received: 23.03.2017 р.
Рецензент: д.е.н., проф. О. О. Орлов